

Nyilvános jelentés a FIDESZ–KDNP által javasolt öt alkotmánybíró-jelölről

A Jelentést készítették az Eötvös Károly Közpolitikai Intézet és a Társaság a Szabadságjogokért munkatársai:

Hegyi Szabolcs

Hüttl Tivadar

Szabó Máté Dániel

Szigeti Tamás

Vissy Beatrix

Szívós Mária

1. Az Alkotmánybíróságról szóló törvény formai követelményeiknek eleget tesz-e a jelölt?

Dr. Szívós Mária 29 évesen, 1978-ban szerzett jogi diplomát a József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán, a jogi szakvizsgát 1984-ben tette le. Az alkotmánybírói jelöltség formai követelménye legalább húsz év szakmai gyakorlat, ez a feltétel Dr. Szívós Mária esetében teljesül. Előbb ügyvédként dolgozott, majd 1993-ban a II. és III. kerületi bíróságon büntető ügyszakos bíró volt. Ezt követően került a Fővárosi Bíróságra, ahol előbb 2001 szeptemberétől titkárságvezető-helyettesként dolgozott, 2002 óta nyomozási bíró. A bírák nyugdíjazásának közelmúltban megváltoztatott szabályai értelmében az idei évben nyugdíjazták volna.

Szívós Mária egyúttal megbízott oktató a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Anyagi, Eljárási és Végrehajtási Jogi Tanszékén.

2. Megfelelő-e a személy az alkotmánybírói tisztség betöltésére eddigi pályafutása alapján?

A gyakorló jogász

Szívós Mária az elmúlt tíz évben nyomozási bíróként dolgozott. A nyomozási bíró nem a terhelt ártatlanságáról vagy bűnösségéről dönt. A nyomozási bírák az alapjogok közül a személyi szabadságot és a magánszférát korlátozó fontos kérdésekben döntenek, ugyanakkor kiemelendő, hogy működésük a büntető jogterületnek is csak egy rendkívül szűk részét érinti. A teljesség igénye nélkül az alábbi főbb feladatokat kell ellátnia:¹ A nyomozási bíró a kényszerintézkedésekkel kapcsolatban dönt az előzetes letartóztatás kérdésében, az ideiglenes kényszergyógykezelésről, a lakhelyelhagyási tilalomról, a házi őrizetről és a távollattartásról, az óvadékról, a közjegyzői, ügyvédi irodában és egészségügyi intézményben tartandó házkutatás elrendeléséről, a lefoglalásról. A nyomozási bíró hallgatja ki a különösen védetté nyilvánított tanút, továbbá azt a tanút, aki az életét közvetlenül veszélyeztető

¹ A nyomozási bíró feladatairól lásd a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 207. §-át.

állapotban van. A nyomozási bíró engedélyezi a magánszféra legdrasztikusabb korlátozását jelentő titkos adatszerzést.

E helyütt rámutatunk, hogy az eddig a bírói pulpitusról alkotmánybíróvá választott személyek jogalkalmazói pályafutása eltérő képet mutat Szívós Máriához képest. Ládaby Tamás egyetemi professzor 1980-tól polgári ügyszakos megyei bírósági tanácsvezető volt a megválasztása előtt. Dr. Strausz János 1977 novemberétől a Fővárosi Bíróságon a fellebbezési tanács tagja, 1980 augusztusától büntető ügyszakos elsőfokú megyei tanácselnök volt. Dr. Solt Pál – aki egy évig alkotmánybíró volt, mielőtt a Legfelsőbb Bíróság elnöke lett volna – a Legfelsőbb Bíróságon volt polgári ügyszakos bíró.²

Ismeretes, hogy az új Alaptörvény által bevezetett ún. valódi alkotmányjogi panasz révén az Alkotmánybíróság a jövőben jogosult lesz felülvizsgálni alapjogsértő bírósági ítéleteket, azaz egyedi jogvitákat is el fog bírálni. Ez az új hatáskör elméletileg megalapozza, hogy a jelölés során a frakciók bírák, azon belül is olyan bírák kiválasztásában is gondolkozzanak, akik több évtizedes tapasztalattal a hátuk mögött széles körű rálátással bírnak a polgári, illetve büntető ügyszakban megjelenő alapjogi jogvitákra. Szívós Mária jelölésének azonban nyilvánvalóan nem ez a mozgatórugója. Nyomozási bíróként ugyan az egyes büntetőeljárás cselekmények foganatosítása során korlátozás alá vett alapjogokat érintő döntések meghozatalában vesz részt, ez azonban – ahogyan azt említettük – az alapjogi jogviták spektrumán csak egy nagyon szűk területre enged rálátást.

Elméleti jogászi munka

A jelölt alkotmányjogi felfogásáról legfeljebb sejtéseink lehetnek. Annak ellenére, hogy egyetemen tanít, egyetlen publikáció sem lelhető fel tőle mértékadó szaklapokban. Az egyetemi tanszéken található szakmai önéletrajzában sem található a jogalkalmazás vagy a jogtudomány elméleti oldalán felmerülő gondolatait írásos formában tartalmazó forrás megjelölése.³ Közel tizenegy éve dolgozik a Fővárosi Bíróságon, ám az illetékességi területén dolgozó valamennyi büntetőjogász előtt nyitva álló, Büntető Kollégium keretein belül működő „Szellemi Műhely” által biztosított publikációs lehetőséggel sem élt soha.⁴

Politikai függetlenség

Alkotmánybíró esetében kulcskérdés, hogy képes-e a rá nehezedő politikai nyomástól függetleníteni magát. A hivatásos bírák nem lehetnek tagjai pártoknak, és politikai tevékenységet nem folytathatnak. Dr. Szívós Mária bírói működése a 2006-os zavargások során indult büntetőeljárások idején került a közérdeklődés középpontjába. Az általa vezetett tanács az első fokon eljáró bírósági döntések döntő többségét megváltoztatva szabadlábra helyezte az utcai zavargásokban részt vevő, előzetes letartóztatásba helyezett személyeket. Ennek kapcsán az Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi, civil- és vallásügyi bizottságának a „2002 és 2010 között és különösen 2006 őszén az állam részéről a politikai szabadságjogokkal összefüggésben elkövetett jogsértéseket” vizsgáló albizottsága 2010. szeptember 1-jén meghallgatta a bírónőt.⁵

Gulyás Gergely, az albizottság fideszes elnöke kiemelte, hogy „a tanácselnök asszony, mint a Fővárosi Bíróság másodfokú tanácsának elnöke, egyike volt azoknak a bíráknak, akik másokkal szemben, akik első fokon jártak el, rendkívül pozitív szerepet játszott elsősorban az első fokon elrendelt előzetes letartóztatások elbírálásában, és a tanácselnök asszony által

² http://www.mkab.hu/index.php?id=volt_tagok

³ <http://www.jak.ppke.hu/dokutar/doc/szivosmaria.htm>

⁴ <http://www.fovarosi.birosag.hu/szellelimuhely/szellem.htm>

⁵ <http://www.parlament.hu/biz39/bizjkv39/EMB/A356/1009011.pdf> 72.-81.o

vezetett tanácsnak köszönhető volt az, hogy nagyon sokan néhány hét után kiszabadulhattak a jogalap nélkül elrendelt előzetes letartóztatásból”. A konkrét bírósági eljárások kapcsán fennálló nyilatkozási tilalom következtében Szívós kitérő válaszokat adott az előzetes letartóztatásokat elrendelő bírósági döntésekkel kapcsolatos jogi véleményét firtató kérdésekre, csak általánosságban beszélt az előzetes letartóztatásról.

A Fővárosi Bíróság Büntető Kollégiuma vezetése által lefolytatott vizsgálat az első- és másodfokú nyomozási bírói határozatokban foglalt eltérő döntésekre figyelemmel a következő megállapításokat tartalmazza: „[R]övid határidő alatt kellett bonyolultabb ügyekben is döntenie az első fokon eljáró nyomozási bírónak, ez a kényszerű helyzet azonban az esetek egy részében indokolatlan szabadságelvonással járó határozat meghozatalához vezetett. [...] Általánosságban megállapítható, hogy a másodfokú határozatok, különösen a kényszerintézkedések felőli döntések során részletes, tényekkel alátámasztott jogi okfejtést is tartalmaznak és kivétel nélkül kitérnek a fellebbezésben foglaltakra. Arról győződünk meg, hogy a döntések meghozatalát az ügyek alapos ismerete jellemzi, és különös gondot fordítanak a személyi szabadságot elvonó-korlátozó intézkedések meghozatalánál a terheltet megillető alkotmányos alapjogokra.”⁶ A nyomozási bírák által hozott végzések nem ismerhetők meg, így a tényleges döntések bemutatása nem lehetséges.

3. Mire számíthatunk tőle mint bírótól?

Szinte lehetetlen megítélni, hogy a jelöltől mire lehet számítani az alapjogokat érintő kérdésekben. A nyilvánosság továbbá nem tájékozódhat a tényleges ítélkezési munkája felől, mert a bírósági határozatok tárában nem szerepelnek a nyomozási bírák határozatai. Ugyanakkor a Fővárosi Bíróság másodfokú tanácsvezetőjeként kulcsfontosságú szerepet tölt be a bűnösség és ártatlanság kérdésében hozott döntést megelőző és a személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedések – különös tekintettel az előzetes letartóztatás – hazai gyakorlatának alakításában. Egyöntetű az a szakmai vélekedés, hogy a kényszerintézkedések tárgyában hozott határozatok indokolásában találkozunk egyfajta automatizmussal. A legfrissebb ügyészégi statisztikai adatok szerint a fővárosban 715 ember van előzetes letartóztatásban, akik közül 248 személy már több mint 6 hónapot töltött bezárva ítélet nélkül.⁷ Ez a szám feltűnően magas az egyéb, szintén személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedésekhez képest: összesen 87 házi őrizet, amiből 16 tart hat hónapnál tovább; 145 lakhelyelhagyási tilalom, amelyből 30 haladja meg a féléves tartamot. Látható, hogy a bíróságok előszeretettel alkalmazzák a legsúlyosabb kényszerintézkedést. Kiemelendő, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága eddig 12 esetben marasztalta el Magyarországot, mert előzetes letartóztatással indokolatlanul korlátozta a személyi szabadságot.

4. Melyek azok a kérdések, témák, amelyeknek az alkotmányügyi bizottságban fel kell vetődniük annak érdekében, hogy az Országgyűlés megfelelő döntést tudjon hozni arról, hogy a jelölt megfelelő-e az alkotmánybírói pozícióra?

- Mi lehet annak a magyarázata, hogy Magyarországot 12 alkalommal marasztalta el a strasbourgi bíróság az Egyezmény 5. cikkének megsértése miatt? Ez a feltűnően magas szám a magyar jogszabályokra vagy egyedi jogalkalmazási hibákra vezethető-e vissza?
- A jelölt szerint az ún. semmisségi törvényként elhíresült, a 2006. évi őszi tömegoszlatásokkal összefüggő elítélések orvoslásáról szóló 2011. évi XVI. törvény rendelkezései összeegyeztethetőek-e a hatalmi ágak szétválasztásának elvével? A

⁶ http://www.fovarosi.birosag.hu/szellelimuhely/a_nyomozasi_biro_eljarasa_osszefoglalo.pdf 6. o.

⁷ <http://www.mklu.hu/cgi-bin/index.pl?lang=hu>

büntetőeljárások keretében lefolytatott bizonyítási eljárások megalapozatlanságának törvényben való kimondása a jelölt szerint sérti-e a bírói függetlenséget?

- A jogerő intézménye, alaki és anyagi jogerőként való pontos meghatározottsága a jogállamiság részeként alkotmányos követelmény. Alkotmányos megoldásnak tartja-e, hogy a jogerőt egyedi törvényhozási aktussal áttörve változtassanak meg bírói döntéseket akár egy olyan esetben is, amikor nyilvánvaló, hogy a materiális igazságosság sérült a büntetőeljárásban?